

НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ НА СЪТРУДНИЦИТЕ НА ИНСТИТУТА ЗА ЛИТЕРАТУРА (1948—1964)

Библиографски преглед

Безспорно лицето на един изследователски институт е неговата научна продукция. Тя е главният показател за ролята, която той играе в разрешаването на големите проблеми, които поставя пред него животът, и за мястото, което заема в развитието на съвременната научна мисъл.

Ако хвърлим поглед върху научните публикации на Института за литература, появили се след 9 септември, в периода от неговото създаване в първите години на народната власт до днес, не можем да не признаем, че той все повече израства и се оформя като център на българското литературознание. Около него се групират все по-голям брой работници, които се занимават научно с проблемите на литературата, кръгът на разработваната тематика се разширява, броят на отпечатаните трудове расте. И днес, когато по случай 20-годишнината от деня на свободата, нашият народ прави равнометка за извършеното във всички области на социалистическото строителство, не може да не ни радва фактът, че и научният колектив при Института за литература може да прибави своя дял към общите успехи. Над 60 тома отделни книги, 15 тома Известия със 150 студии и научни съобщения и 7 годишници на списание „Литературна мисъл“ са най-сигурно доказателство за това. Към тези цифри трябва да се прибавят и големият брой книги и отделни изследвания на сътрудниците на института, излезли извън рамките на Академията, както и многобройните научно-популярни публикации в периодичния печат. През 1962 г. излезе от печат и том I от проектираната 4-томна история на българската литература, който обхваща старобългарския период. С това започва да се осъществява на дело като резултат на многогодишна организационна и научно-подготвителна работа най-важната и отговорна задача, поставена пред института. Нейното успешно изпълнение ще отговори на една отдавна назряла необходимост в нашия културен живот. Поради това около завършването на Историята са съсредоточени сега усилията на целия институтски колектив. На научна висота, с голямо чувство за

отговорност бе обсъден макетът на том II, който скоро ще бъде даден за печат. Обсъждат се и отделни глави от том III.

Близко 20-годишната научна продукция на института засяга въпроси почти от всички области на литературознанието — литературно наследство, съвременна литература, теоретически и естетически проблеми, взаимодействия с други славянски и западноевропейски литератури, на първо място с руската и съветската литература. Публикациите се движат в две главни насоки, които отразяват и основните задачи, които стоят пред института и които колективът се е старал да осъществи. От една страна, имаме извършена изключително полезна научно-подготвителна работа, която се изразява в издаването на редица сборници с материали (спомени, писма, документи) за живота и творчеството на наши писатели, в изготвянето на академични издания на нашите класици, в съставянето на подробни летописи за техния жизнен и творчески път. Немалка заслуга има пак в тази насока институтът в установяване и обнародване на архивното наследство на редица наши писатели. Ценна инициатива в това отношение е създаването на поредица „Литературен архив“, том I от която излезе през 1959 г. с материали от Петко Славейков, а сега излиза том II с материали от архивното наследство на Гео Милев. Излизането на тази поредица има за цел да обхване архивното наследство на все по-голям брой писатели.

Това е едната, не обаче най-важната страна от научната дейност на института. Специфичната негова научно-изследователска работа е да изследва литературното развитие, отделни периоди от него с оглед да осветли характерните му черти и подпомогне съвременната литература и възпитанието на новия човек.

Истинска представа за това как са осъществени на практика тези основни страни на изследователската дейност на института ще получим, ако направим един макар и бегъл преглед на неговите научни издания и на главните проблеми, поставени в тях. И ако започнем този преглед със старобългарската литература, трябва веднага да отбележим, че най-

голямото постижение на института в тази област е безспорно написването на историята на старата българска литература. Това е първият опит да се проследи литературното ни развитие през този период и да се изучи неговата богата книжнина от позициите на марксистическото литературознание. Разбира се, излизането на този том беше предшествувано от голяма предварителна работа. Ръководейки се от мисълта, че важна задача на нашето литературознание е научното издаване на паметниците на нашата стара книжнина, научните сътрудници от този сектор обнародваха редица стари ръкописи. Във връзка с това значение има публикацията на Ридските глаголически листове (1956) от Иван Гошев, както и книгата на Боню Ст. Ангелов „Из старата българска, руска и сръбска литература“ (1958), която представя сборник от старославянски ръкописи. Обнародвани за първи път или в нови преписи те са документален материал за по-нататъшно изследване върху старобългарската литература. Тук трябва да се прибави и скоро излязлото луксозно фототипно издание на „Летописи на Константин Манасий“, с увод и бележки от Иван Дуйчев (1963). Същото значение има и преводът на Александър Милев на Климентовото житие от Теофилакт (1955). Принос за изучаване на старобългарската литература са книгите на Емил Георгиев, издадени от института. Двете от тях „Славянская письменность до Кирилла и Мефодия“ (1952) и „Кирил и Методий основоположници на славянските литератури“ (1956) осветляват проблеми, свързани с делото на двамата славянски просветители, като авторът прави опит да постави и защити свои нови хипотези, свързани с възникването на славянската писменост. Последната книга на Е. Георгиев „Разцветът на българската литература през IX—X век“ (1962) е посветена на един от най-интересните периоди в развитието на средновековната ни литература — епохата на цар Симеон, когато след покръстването, в резултат на делото на Кирил и Методий, широко се разпространява славянската писменост и се създават условия за богата литературна дейност. Опит за системно проучване на литературното ни развитие през средновековния период прави нашият дългогодишен изследвач на тази литература В. Сл. Киселков със своите „Проуки и очерти по старобългарска литература“ (1956). Проблеми от методологически и естетически характер поставя Петър Динев в своите студии: „Бележки върху периодизацията на българската литература до Освобождението“ (Известия, кн. IV), „Основни черти на старата българска литература“

(„Литературна мисъл“, 1959, кн. I) и „Особености на старобългарската публицистика през IX—XIII век“ (Сб. славянска филология, том V). И накрая не бива да се забравя дейното участие на сътрудниците на института в сборника, посветен на 100-годишнината на славянската писменост, издаден съвместно от Академията и Университета.

Всички тези книги и проучвания върху старата ни литература показват, че в института се е създал сериозен творчески колектив (напоследък към него се присъединяват и млади изследвачи), който упорито и с голяма любов изследва този период от нашето литературно развитие и системните усилия на който очевидно ще доведат до по-задълбочени и съществени постижения.

Много сили посвети научният колектив при института за разрешаването и на редица проблеми, свързани с литературата на нашето Възраждане. И тук необходимо начало беше натрупването на нови факти, публикуването на архивни и други материали. Голяма изследователска работа беше извършена с публикуването на архивното наследство на Раковски („Архив на Г. С. Раковски“, т. I. Събрал и подготвил за печат Г. Димов, 1952) и на П. Р. Славейков (том I от Литературен архив с материали от П. Р. Славейков, подготвени за печат от С. Баева, Ц. Македонска и Н. Табаков, 1959, както и том I от академичното издание на съчиненията на П. Р. Славейков, 1963). Под печат е и архивът на Любен Каравелов, събран и коментиран от Дочо Леков, Лиляна Минкова и Цвета Унджиева. Тази година излязоха от печат и два тома „Публицистика на Райко Жинзифов“, подготвени от Цв. Унджиева, Дочо Леков и Илия Конев, които дават възможност да се хвърли нова светлина върху делото на този наш възрожденски писател. Редица страни от възрожденската епоха се осветляват и в публикуваните от Георги Димов и П. Миятев „Документи за историята на Българското книжовно дружество“. Съобщение за документи, свързани с българското Възраждане в съветските архиви, направи Унджиева в Известия, кн. XII.

Като използваха богатия фактически материал, сътрудниците на института публикуваха редица изследвания, които показват вече стремеж да се хвърли повече светлина и да се разкрие естетическата красота на делото на най-големите наши писатели от този период, както и да се поставят редица по-обща въпроси във връзка с характера, периодизацията, художествените методи на възрожденската ни литература.

Така Соня Баева във основа на публи-

куваните от нея нови материали от П. Р. Славейков разгледа в нова светлина неговото ранно творчество (Известия, кн. VII), а съвсем наскоро излезе нейното проучване за творчеството на Славейков във връзка с южнославянските литератури („Литературна мисъл“, 1964, кн. 3). Интерес представлява и статията ѝ „Една страница от живота на П. Р. Славейков“ (също „Литературна мисъл“, кн. 6, 1962). В книгата си, издадена от института, Симеон Русакиев насочи своето внимание към П. Р. Славейков и руската литература (1956). По-цялостно са разгледани животът и поетическата дейност на Славейков в очера за него от П. Динев (Български писател, 1956).

Много оживена изследователска дейност развиха сътрудниците на института около разрешаване на редица проблеми, свързани с идеологията и творчеството на Любен Каравелов. Така П. Зарев публикува в сп. „Септември“ (1955, кн. 4) статията „Л. Каравелов“, в която поставя категорично въпроса за революционно-демократичните възгледи на Каравелов. В Известията на института и други академични издания бяха направени изследвания за литературните влияния върху Каравелов (И. Конев), за изсяняване авторството му на фйлетоните „Знаеш ли ти кои сме?“ (Цв. Унджиева), за неговите преводи и за интересите му към фолклора и етнографията на славянските народи (Д. Леков), за сътрудничеството му с Прижов (Л. Минкова) и др. Освен това беше подготвен и издаден специален сборник с изследвания и статии за големия ни възрожденски писател, в който от различни аспекти е осветена многогранната дейност на Каравелов (1963). Отделните специални проучвания, поместени в този сборник, са безспорно здрава основа за по-цялостно изследване на Каравеловото дело. Опит за такова изследване прави Михаил Арнаудов с обширната си монография за Любен Каравелов, излязла тази година. Изследването има значение с богатия си фактически материал за жизнения и творчески път на големия възрожденски деятел, както и със стремежа в него за очертаване на духовните черти на Каравеловата творческа личност.

Институтът даде своя скромнен принос и в изучаване делото на Ботев. Още в началото на своето съществуване (1949) по случай 100 години от рождението на Христо Ботев институтът издаде специален сборник, където са изнесени нови интересни материали и наблюдения за живота, идеологията, журналистическата и поетическата дейност на големия поет-революционер. В специално проучване М. Арнаудов се опитва да установи Ботеви дял във фйлетоните „Знаеш ли ти

кои сме?“ (Известия, кн. VII). На идейно-естетическата сила на Ботевата поезия се спира П. Динев в книгата си „Писатели и творби“. Сериозна крачка напред за проникване в идейния и естетически свят на Ботевата поезия е направена в литературно-критическия очерк на П. Зарев „Христо Ботев“, Български писател, 1963.

Наред с интереса към най-големите представители на литературното ни възрождане бяха изследвани и редица други страни от възрожденското ни наследство. За личността и делото на Паисий излезе монографично изследване от М. Арнаудов (Народна култура, 1962). В студията си за Паисий Хилендарски П. Динев определя мястото му в развитието на българската литература (Известия, кн. II). Редица проучвания върху История славяноболгарска публикува и Б. Ангелов. Той обнародва и нейния Никифоров препис (1961). Същият автор в книгата си „Съвременници на Паисий“ (1963) прави опит за по-богато очертаване състоянието на българската литература през втората половина на XVIII век, като засяга известни книжовници и произведения. В монографията си „Софроний Врачански. Живот и творчество“ (1963) В. Сл. Киселков е документирал богато житейския и писателски път на верния ученик и последовател на Паисий. Въз основа на документи от архивата на А. Чарториски Ванда Смоховска в своята книга „Неофит Бозвели и българският църковен въпрос“ (1964) изнася нови данни за историята на църковната борба и по-специално за личността и делото на една от най-интересните фигури на нашето Възраждане. Принос бе направен от сътрудниците на института и за изучаване делото на Димитър и Константин Миладинови във връзка със 100-годишнината от излизането на сборника „Български народни песни“. „Литературна мисъл“ публикува статии за тях от Кръстьо Генов, Илия Конев и Доcho Леков (1961, кн. 6), а Академията издаде очерка на П. Динев, посветен на двамата братя (1961). Приноси бяха направени и за проучване литературното наследство на Раковски от Г. Димов (Известия, кн. VIII), на Добри Чинтулов от Кр. Генов (Известия, кн. VI), на Илия Блъсков от И. Конев (Известия, кн. XIII), на поетическото дело на Р. Жинзифов от Емил Георгиев („Литературна мисъл“, 1964, кн. 2).

На взаимните връзки на някои наши възрожденски писатели със сръбската литература от този период е посветена книгата на Илия Конев „Българо-сръбски литературни взаимоотношения през XIX век“ (1964).

Специално върху проблемите на литературната критика до Освобождението прави

системни проучвания Г. Димов. Той публикува студия за литературно-естетическата и критическа дейност на Васил Друев („Литературна мисъл“, 1963, кн. 2) и на Любен Каравелов (Сборник изследвания и статии, 1963), както и за „Традициите на руската революционно-демократична естетика във формирането и развитието на българската литературна критика“ (Сб. славянска филология, т. IV). Тук трябва да се отбележи и предговорът на Петър Динеков за литературно-критичната дейност на Нешо Бончев (Нешо Бончев. Литературна критика и публицистика“, 1962).

За разрешаване на сложния въпрос за художествените методи на възрожденската ни литература допринасят студиите на П. Динеков „Проблема за романтизма в българската литература до Освобождението“ и на Г. Цанев „Начало и развой на критическия реализъм в българската литература“ (Славистичен сборник, т. II, 1958). На тези въпроси се спира също П. Зарев в статията си „Развойта на литературната ни история и някои спорни въпроси на наследството“ („Литературна мисъл“, 1959, кн. 3). По проблемите на реализма в литературата на Възраждането се изказаха и С. Баева, Цв. Унджиева и Д. Леков в организираната по тези въпроси дискусия от списание „Литературна мисъл“ (1961, кн. 4, 5, 1962, кн. 1). До известна степен теоретичен характер имат и изследванията на Ст. Таринска във връзка с фейлетонния жанр в доосвобожденската ни литература — „Възникване на фейлетона в българската литература“ (Известия, кн. XIV и XV) и „Каравеловият фейлетон и рубриката „Знаеш ли ти кой сме?“ (Сборник изследвания и статии, 1963).

По-цялостна картина на възрожденската ни литература се получава от книгата на П. Динеков „Възрожденски писатели“ (Наука и изкуство, 1962), където е изследвано творчеството на отделни представители на този период и са поставени някои основни въпроси на литературното ни развитие през епохата на Възраждането.

Научно-изследователската работа на института, свързана с проблемите на литературното развитие след Освобождението наши дни продължава да се движи в основните две направления — събиране и обнародване на фактически материал за нашето литературно наследство и опити за научна марксистеска оценка на литературните факти и явления, на жизнения и творчески път на писателите ни от този период.

Централна фигура в културния и литературен живот в следосвобожденската ни действителност, особено в първото десе-

тилетие, е безспорно Иван Вазов. Проучването на неговото дело започва още в първите години след създаване на института. По случай сто години от рождението му излизат два обемисти сборника — единият със спомени, материали и документи (1949), а другият със студии, посветени на различни страни от многостранната дейност на народния ни писател (1950). Те дадоха тласък за по-нататъшното развитие на вазоведението ни след 9 септември. В 1955 г. Величко Вълчев събра и издаде в отделна книга непубликуваните писма на Вазов. Същият автор публикува изследване „Към въпроса за Вазовото творчество от емигрантския период“ (Известия, кн. III). Допълнителна светлина върху някои страни от интимната лирика на народния поет хвърля книгата на М. Арnaudов „Из живота и поезията на Иван Вазов“ (1958). На реализма, художествения метод и литературните позиции на писателя се спират П. Зарев в книгата си „Иван Вазов“ (1950) и Ст. Каролов в книгата си „Иван Вазов“ (1951). Последните години художественото дело и културната и литературна дейност на Вазов са предмет на системно проучване от Милена Цанева. Като резултат на нейната работа в тази насока се появиха студиите в „Литературна мисъл“: „Иван Вазов и културният живот в Източна Румелия“ (1957, кн. 6), „Въпроси около литературно-публицистичното наследство на Иван Вазов“ (1962, кн. 1) и „Вазовите „Чичовци“ (1964, кн. 2).¹

Сериозен принос за изучаване дейността на Вазов представя и 20-томното издание на неговите съчинения, с обширните въстъпителни статии към отделните томове, които осветляват редица въпроси, свързани с живота и творчеството му.

Авторът на „Бай Ганьо“ също привлече вниманието на сътрудниците на института. На страниците на Известията Хр. Дудевски публикува изследване върху ранното литературно творчество на Алеко Константинов (кн. IX), а „Литературна мисъл“ помести статиите на Елена Димитрова и Г. Димов, посветени на различни страни от неговата литературна дейност. Принос за изучаване на Алекoвoтo дело е студията на П. Зарев „Алеко Константинов“ („Литературна мисъл“, 1963, кн. 3). Тази година излезе като издание на института монографичното изследване на Александър Ничев „Алеко Константинов 1863—1897“, в което въз основа на нови факти се разглежда жизненият път, писателското дело и идеологията на Алеко.

Немалко усилия направи институтът за

¹ Виж и „Литературната дейност на Вазов през първото десетилетие след Освобождението“, Септември, 1961, кн. 10 и 11.

осветляване творческата дейност на друг представител на реализма в нашата литература — Елин Пелин. Двете монографии, издадени от института (Пеньо Русев „Творчеството на Елин Пелин до Балканската война“, 1954 и Кръсто Генов „Елин Пелин. Живот и творчество“, 1956) бяха крачка напред за проучване литературното наследство на големия писател-реалист. По-синтетичен портрет на Елин Пелин дава Кр. Генов в литературно-критичния си очерк, издаден от Български писател (1960). Портретна характеристика на Елин Пелин има и в студията на П. Зарев „Елин Пелин и неговия „малък“, разказ“ (сп. „Септември“, кн. 6, 1964).

Много спорове и оживена научно-изследователска дейност предизвикаха и личността и поезията на Яво ов. Основа за научна работа върху Яворовото наследство представява подробният летопис за живота и творчеството му, съставен от Ганка Найденова (1959). Значение за проникване в психологическия свят на Яворов има книгата на М. Арнаудов „Яворов — личност, творчество и съдба“ (Български писател, 1961). Творческото развитие на Яворов е проследено от Г. Цанев в книгата му „Пътят на Яворов“ (1947). Въз основа на богат фактически материал са проучени животът и творчеството на големия ни поет от Г. Найденова в историко-литературното ѝ изследване „П. К. Яворов“ (1957—1962). Най-ново изследване върху поетичното му дело е студията на П. Зарев „П. К. Яворов“ в „Литературна мисъл“, 1963, кн. 5.

За изясняване на интересната личност и творческата дейност на Пенчо Славейков имат значение студиите на П. Зарев „Пенчо Славейков“ (сп. „Литературна мисъл“, 1961, кн. 2) и „Пенчо Славейков — лирик и епик“ (сп. „Септември“ 1962, кн. 12).

Бяха проучени и редица други представители на нашата нова литература: художественият метод и литературни позиции на Захари Стоянов от Г. Димов¹ („Лит. мисъл“, 1959, кн. 2), някои моменти от живота и творчеството на Г. П. Стаматов от Ст. Божков. („Лит. мисъл“, 1957, кн. 6), реализма в литературното наследство на Емануил Попдимитров до 1923 г. от Христо Дудевски (Известия, кн. V), лиричното творчество на Николай Лилиев от Кръсто Куюнджиев („Лит. мисъл“, 1960, кн. 4). В очерка си за Димчо Дебелянов (1961) Ст. Каролев прави опит да обясни противоречията и драматизма на неговата поезия, като излиза от богатия свят на Дебеляновата личност.

Цялостно проучване върху творчеството

на Антон Страшимиров прави Минко Николов.¹

На романа след Освобождението се спира Г. Цанев в „Някои проблеми на българския исторически роман между двете световни войни“, 1963.

Съвсем естествено в центъра на научната работа на института, свързана с литературното развитие през този период, са стояли проблемите на революционно-пролетарската ни литература. Съзнавайки голямото съвременно значение на творчеството на Смирненски и Вапцаров институтският колектив хвърли много усилия за оценка на тяхното поетическо творчество, за разкриване на силата и красотата на тяхната поезия. Преди всичко беше направено всичко възможно, за да се документири най-пълно жизнения им път и да се събере и установи литературното им наследство. За тази цел бяха издадени сборници със спомени за Христо Смирненски (1955) и със спомени, писма и документи за Никола Йонков Вапцаров (1953). А Летописът за живота и творчеството на Смирненски, изготвен от Надежда Измирлиева, е необходима основа, без която не може да се изучава по-нататък творчеството на пламенния певец на пролетарската революция. Същата полезна роля играе и 4-томното научно издание на неговите съчинения, изработено от сътрудници на института. Организиращо значение за развиване на научно-изследователска работа около делото на Смирненски изиграха трите сесии, посветени на поета. Докладите и съобщенията на Г. Цанев, П. Зарев, Ст. Божков, Ст. Каролев, П. Динев, Г. Димов, Елена Димитрова, Кр. Генов и други, публикувани във връзка с тях, заемат важно място в развитието на науката ни за Смирненски. Положителна роля има и специалният том от Известията (кн. IX), посветен на поета-революционер с изследвания за него от Ел. Димитрова, Цв. Унджиева, Веска Иванова, Дана Хронкова. Литературно-критически очерк за Смирненски с пообобщаващ характер издаде Минко Николов (Български писател, 1958). Обилна светлина върху биографията, литературното дело и редакторската дейност на поета хвърля Елена Димитрова със своите студии, обединени в отделна книга „Христо Смирненски. Живот и творчество“ (Наука и изкуство, 1963).

Сътрудниците на института разработиха и редица важни проблеми от творчеството на Н. Вапцаров. В Известията бяха публикувани ценни студии: „Поетичното майсторство на Н. Й. Вапцаров“ от Г. Цанев (кн. I), „Стихът на Вапцаров“

¹ Виж „Романите на Антон Страшимиров“, Литературна мисъл, 1961, кн. 3 и „Драматургията на А. Страшимиров“, Септември, 1964, кн. 4.

от **Олга Дейкова** (кн. V), „Стилно-езикови средства в поезията на Вапцаров“ от **Елена Димитрова** (кн. XII) и други. За Вапцаров Елена Димитрова написа и отделен очерк „Певец на подвига и саможертвата“ (Народна просвета, 1963). Принос за изучаване на Вапцаровото поетическо дело са и статиите в „Литературна мисъл“: „Идеен свят и художествен стил в поезията на Вапцаров“ (1959, кн. 6), от **Боян Ничев** и „Н. Вапцаров. Светоусещане и поетика“ от **П. Зарев** (1964, кн. 3).

На творчеството на **Г. Кирков** се спира **Ст. Каролев** в изследването си „Художествената проза на Г. Кирков“ („Литературна мисъл“, 1959, кн. 3), а **Кр. Генев** изследва художествения метод на пролетарската ни литература и по-специално на **Д. Полянов** („Лит. мисъл“, 1961, кн. 1, Известия, кн. XIV и XV). Пролетарската революционна поезия през 30-те години е характеризирана и в статията на **Людмил Стоянов** „Революционната поезия на 30-те години“ („Лит. мисъл“, 1962, кн. 2).

Във връзка с изучаването на литературното развитие през този период трябва да се отбележи и книгата на **В. Колевски** „РЛФ — борец за партийна литература“ (1964), в която авторът прави опит да определи ролята и значението на вестника в литературния ни живот през 30-те години.

Когато става дума за 30-те години, не може да не се спомене и плодотворната работа, която се извърши в института за осветляване на богатото жизнено и творческо дело на **Людмил Стоянов**, което има безспорно и голямо съвременно значение. По случай 50-годишната му творческа дейност бе издаден специален сборник „Людмил Стоянов за литературата, изкуството и културата“ (1959), в който е събрано литературно-критическото и културно-публицистичното наследство на писателя-антифашист. Опит да се оцени това наследство е встъпителната статия на **Георги Димов** към сборника „50 години в служба на литературата и изкуството“. В 1961 г. излезе и втори сборник, вече с изследвания и статии за **Людмил Стоянов**. Повечето от студентите, поместени в него, са принос за изясняване на редица страни от неговия идеен и творчески път.

Като се говори за приноси в изучаване на новата ни литература, трябва да се посочи оживената дейност на сътрудниците на института във връзка с написване на научно-популярни, литературно-критични очерци за редица големи наши писатели, организирано от издателство „Български писател“. В тази поредица влизат: „Никола Фурнаджиев“ от **Г. Цанев** (1963),

„Асен Разцветников“¹ от **Здравко Петров** (1963), „Димитър Талев“ от **Б. Ничев** (1961), „Светослав Минков“ от **Милена Цанева** (1961), „Никола Ланков“ (1962) и „Марко Марчевски“ (1959) от **Кр. Генев**, „Павел Вежинов“ (1959) от **Минко Николов**, „Андрей Гуляшки“ от **Е. Каранфилов** (1958), „Крум Григоров“ от **Г. Димов** (1962). Очевидно е, че всички тези изследвания са в най-пряка връзка и със съвременната ни литература. Тук трябва да се отбележат и статиите за **Емилиян Станев** на **Б. Ничев** и **Т. Жечев**² („Литературна мисъл“, 1962, кн. 4 и 1964, кн. 1), които са опит за проникване в специфичния поетичен свят на един от най-добрите наши белетристи. Пряко отношение към най-новата литература има и книгата на **Кр. Генев** „Нашата мемоарна литература за партизанското движение“ (1958), в която авторът се стреми да разкрие художествените качества на партизанската мемоаристика, като определя мястото и в съвременната българска литература.

На някои проблеми, свързани със съвременното ни драматургическо изкуство се спира **А. Натев** в книгата си „Между спорното и безспорното“ (1961). По въпросите на съвременната ни драматургия работи и **Иванка Бояджиева**. Като резултат се появиха няколко статии в списание „Литературна мисъл“, засягащи драматургичното творчество на **Камен Зидаров**, **Орлин Василев**, **Валери Петров**, **Димитър Димов** и други съвременни драматурзи.

Изобщо излизането на списание „Литературна мисъл“ изигра решителна роля за по-тясното свързване на института със съвременната ни литература. На неговите страници намериха място редица статии, свързани с по-общи и по-специални теоретични проблеми на днешната ни литература или пък направо с конкретната ни литературна практика.

Освен това сътрудниците от секцията за съвременна литература подготвиха и вече е под печат специален сборник, посветен на съвременното ни литературно развитие. Той съдържа: „За героичното в живота и за отразяването му в съвременната белетристика“ от **Е. Каранфилов**, „Поетичният свят на **Багряна**“ от **Милена Цанева**, „**Веселин Ханчев**“ от **Пантелей Зарев**, „Двадесет години българска драма“ от **Вл. Каракашев**, „**Никола Фурнаджиев**“ от **Георги Цанев**, „Някои въпроси на българската проза и поезия“ от **Ангел**

¹ За **Асен Разцветников** вж. и предговора на **Георги Цанев** към том I от Избрани произведения на писателя. (1963).

² От същия автор вж. „Под звездата на неродените“ (за **Емилиян Станев**), сп. Септември, 1964, кн. 3. и „Бележки за композицията на съвременния ни роман“, сп. Септември, 1962, кн. 5.

Тодоров, „Загадката на Талев“ от Тончо Жечев, „Характер на конфликта и особености на композицията в драмите на Камен Зидаров и Орлин Василев“ от Ив. Бояджиева, „Поет на младежката дързост“ от Любен Георгиев, „Образът на политкомисара и командира в партизанската мемоарна литература“ от Кр. Генов, „Заблуждени и откритие“ от В. Колевски, „Съвременният писател и народната приказка“ от В. Вълчев, „Историческите романи на Ст. Дичев“ от Г. Димов, „За някои черти на съвременника в поезията ни“ от Хр. Дудевски. С това издание институтът за литература слага начало на поредица сборници, посветени на животрентуци проблеми на съвременната ни литература.

Наред с проучването на художественото ни наследство след Освобождението в института се направи опит и за оценка на теоретичната и литературнокритична мисъл през този период. В монографията си „Димитър Благоев — литературен теоретик и критик“¹ (1951) Ст. Каролов разглежда Благоев като родоначалник на марксистическата естетика у нас и подчертава значението на неговите литературно-теоретически и критически работи за развитието на нашата художествена литература.

Двете си книги за Шишманов (1956, 1964) Г. Димов посвещава на литературно-историческата и критическа дейност на големия български учен. Подчертава се значението му за организацията на културния живот у нас и за създаването на национална литература, наука и изкуство.

Половинвековното творческо дело на бележития представител на марксистическата мисъл у нас Тодор Павлов е осветлено в книгата на Н. Попов и Здр. Петров (БАН, 1958) и от Г. Димов (Послеслов към „Лъчи в преизподнята“, 1956 и „Литературна мисъл“, 1960, кн. I).

Когато говорим за участието на Института за литература в изучаването и осветляването на нашето литературно наследство и на проблемите на съвременната ни литература не можем да отменим редица основни книги на сътрудници на института издадени от други издателства. По своя характер те заместват липсващите още системни курсове по история на българската литература, имат важно теоретично и методологическо значение и до известна степен дават облик на нашата съвременна литературна наука. Става дума за книгите на Георги Цанев „Страници от историята на българската литература“ (1958), „По пътя на реализма“ (1960) и „Критика“ (1961), които са източник за проникване

в идейно-естетическия свят на следосвобожденската ни литературна епоха. Същото значение имат книгите на Петър Динеков „Литературни образи“ (1957), „Писатели и творби“ (1958), „Литературни въпроси“ (1963), които разглеждат от съвременни научни позиции редица интересни страни от живота и творчеството на големите наши писатели и осветляват литературни явления и направления, свързани с различни периоди от литературното ни развитие. В същата поредица съществено място заемат трудовете на Пантелей Зарев „Българска литература“ (1950), „Стил и художественост“ (1958), „Богатството на литературния процес и социалистическият реализъм“ (1960), „Класика и съвременност“ (1961), където се решават и редица важни теоретични проблеми, свързани с наследството и със съвременната ни литература. Богат материал от съвременната ни литература е използвал в своите книги „Замисъл и образ“ (1959) и „Въпроси на художественото майсторство“ (1963) и Стоян Каролов, за да разгледа в теоретичен аспект редица въпроси, свързани с идейността и художествеността на съвременните ни поети и белетристи. Тук трябва да се отбележат и книгите на Ефрем Каранфилов „Поезия в прозата“ (1957), „Съвременност и майсторство“ (1961), „Герои и характери“, ч. I, II (1962, 1964), в които оригиналната проблематика се съчетава с едно живо изложение. Съвременни литературни проблеми третира и книгата на Здравко Петров „Срещи с големи и малки“ (1962). Отношение към съвременната проблематика и въпросите на социалистическия реализъм имат и публикациите на В. Колевски, събрани в двете му книги: „За социалистическия реализъм“ (1959) и „Патосът на живота — патос на литературата“ (1962).

Наред с изучаването на нашето литературно наследство немалко внимание отдели институтският научен колектив и за изследване на редица проблеми от областта на литературната теория и естетика. В отделни книги и на страниците на „Литературна мисъл“ бяха поставени въпросите за спецификата на изкуството във връзка с изходната точка на съвременната естетика, за взаимоотношението между идейност, художественост и стил, за теорията и практиката на социалистическия реализъм. Голямо значение в тази област имат трудовете и статиите на Тодор Павлов, с които той воюва за марксистически подход и разбиране на литературните проблеми. Голяма част от неговото наследство институтът издаде в два тома „За марксистическа естетика, литературна наука и критика“ (1954—1955), а „Литературна мисъл“ публикува редица не-

¹ Вж. и „Д. Благоев. Борец срещу идеалистическо-формалистическата естетика и критика“ от Г. Димов (Лит. мисъл, 1964, кн. 3).

гови статии в защита на марксистко-ленинските естетически принципи, с които се даваше отпор на неправилни ревизионистични гледища у нас и в чужбина. Голям интерес предизвикаха редица въпроси, свързани с метода на социалистическия реализъм. Поставиха се проблемите за началото на социалистическия реализъм в нашата литература, за неговите национални особености, за метода на първите представители на революционно-пролетарската ни литература. В доклада си за V международен конгрес П. Зарев разглежда въпросите за естетическия идеал като ядро на художествения метод и за обогатяването на социалистическия реализъм през последните години. А в книгата си „Стил и художественост“ П. Зарев поставя още редица проблеми, свързани, със стилното многообразие в литературата, прави опит да определи понятието стил, като влага в него по-богато съдържание и го свързва с цялостното светоусещане на твореца.

В двете книги на Стоян Каролов се разглеждат въпроси из областта на художественото майсторство на писателя, свързани с психологическата характеристика на героите, връзките между типизация и идейност, между идейност и образност, с творческото своеобразие на художника в общо.

Като се говори за спецификата на литературното творчество, свързана с проучване на стила на писателя и на теорията на жанровете трябва да се отбележат статиите на Искра Панова в „Литературна мисъл“: „Около проблема за стилиовия анализ“ (1959, кн. 5) и „Бележки върху стила на Вазов, Елин Пелин и Йовков 1962, кн. 2 и 3), които са съществени принос в това отношение.

Естетически проблеми стоят и в центъра на трите книги на Атанас Натев: „Цел или самоцелност на изкуството“ (критически наблюдения върху неокантианската естетика и нейното влияние в България, 1960), „Между спорното и безспорното“ (1961) и „Изкуство и общество“ (1961). Авторът прави критика на неокантианците в България чрез опит за научно пререшаване на въпросите. Като отправен пункт на своите изследвания в областта на естетиката той защитава гледището си за специфичното обществено предназначение на изкуството.

Ако продължим прегледа на публикациите на сътрудниците на института, не можем да не забележим редица книги и статии, посветени на връзките и взаимоотношенията на нашата литература с други национални литератури, както и самостоятелни проучвания на отделни писатели и проблеми от литературите на славянските и други народи. Тук естествено най-

много усилия бяха насочени към изясняване на ред проблеми, свързани с вековното общуване на нашата литература с руската и съветската литература и култура. Значение за изучаване на руско-българските литературни отношения имат и следванията на: Б. Ангелов „Из историята на руското книжовно проникване у нас — XI—XIV век“ (Известия, кн. III), В. Велчев „Въздействието на руската класическа литература за формирането и развитието на българската литература през XIX век“ (1958), статиите на Лилияна Минкова за сътрудничеството между Каравелов и Прижов („Лит. мисъл“, кн. I и Известия, кн. XIV и XV) и други.

На украинско-българските литературни връзки е посветено изследването на Ст. Божков „Тържество на вековна дружба и литературно сътрудничество“ (Известия, кн. III).

По случай 100-годишнината от рождението на А. П. Чехов институтът издаде специален сборник с изследвания, статии и изказвания за големия руски писател (1961). Важно място в изучаването на руско-българските литературни отношения заема преводът на Людмил Стоянов на древната руска поема „Слово о полку Игорове“ (1954). Снабдено с предговор и коментар, отличаващо се с високи художествени качества, това издание справедливо заслужи висока оценка у нас и в чужбина.

Немалко статии и изследвания посветиха сътрудниците на института и на представителите и въпросите на съветската литература. Беше проучен проблемът за Октомврийската революция и българската литература, за проникването на съветската литература у нас, за нейната роля и значение в литературния ни и обществен живот. Значение в това отношение има сборникът от материали, спомени и документи „Съветската литература в България — 1918—1944“, съставен от Ст. Божков, Ст. Стоименов и Хр. Дудевски (1961). Той е ценен документ за отношението на нашия народ и културата ни обществено към съветската литература при тежките условия на монархизма и фашизма. Под печат е и том II от същия сборник. На проблема за българо-съветските литературни връзки са посветени и очерците на Христо Дудевски, събрани в отделна книга (Наука и изкуство, 1963).

Специални проучвания за ролята и значението на Максим Горки у нас, за оценката на неговите произведения от нашата литературна критика прави Иван Цветков: „Максим Горки и формирането на социалистическия реализъм в българската литература“ (Известия, кн. XIV и XV), „Първите пиеси на Максим Горки в оценките на българската критика“ („Ли-

тературна мисъл“, 1962, кн. 6), „Максим Горки сред свои и чужди“ („Литературна мисъл“, 1963, кн. 4) и др. Значение за изучаването на съветската литература у нас има и книгата на В. Колевски „Поема Маяковското „Хорошо“ (1958), в която авторът прави идейно-естетически анализ на тази творба. Специална глава е отделена за проникването и въздействието на поемата у нас.

Немалко е направено и за изследване на литературните ни връзки с другите славянски литератури. В института има вече специалисти по югославска, полска и чехословашка литература. Някои общи въпроси във връзка с развитието на славянските литератури разглежда Е. Георгиев в докладите си, предназначени за славистичните конгреси в Москва и София (Славистичен сборник, том II и Сборник славянска филология, том IV). По-специален въпрос решава в своята книга „България в творчеството на Зигмунд Милковски (Теодор Томаш Йеж)“, 1955, Ванда Смоховска. На словашко-българските отношения е посветена книга на Г. Вълчев „Словаците за нас“ (Наука и изкуство, 1963). Проблеми, свързани с югославската литература, поставя Боян Ничев в своята монография за Бранислав Нушич (1962). Книгата представлява цялостно изследване на литературното наследство на големия сръбски гуморист и комедиограф, със своеобразието на стила му и специфичните особености на неговите комедии. Проникването на Нушич у нас е проучено от същия автор в отделна студия „Нушич в България“ (Известия, кн. VII).

Особен гласък за развитието на славистиката у нас дадоха двата международни славистични конгреса (1958 и 1963). Като резултат от тяхното организиращо въздействие у нас се появиха редица сборници с материали, засягащи редица общи или частни проблеми от вза-

имоотношенията на нашата литература с останалите славянски литератури.¹

Опит да се премине и към изучаване областта на западноевропейските литератури представя сборникът „Из историята на световната литература“ (1962). Голяма група статии в него са посветени на проблеми из творчеството на Шилер и на Шилеровото проникване у нас.

Активно отношение към съвременните литературни явления на Запад взема Минко Николов. В книгата си за Брехт (1963) той е съумял да нарисува правдив литературен портрет на един от най-оригиналните световни драматурзи. Другата му книга за „Кризата в модерния западен роман“ (1961) е принос за разобличаването на упадъчните явления в буржоазната западна литература.

Това е в общи линии картината на научния път на колектива на института, изминат в един преломен, изключително важен и отговорен период за развитието на нашия обществен и културен живот. Трябва да се признае, че следвайки указанията на партията за непрекъснат подем в науката, културата и изкуството, научните сътрудници при института са се стремили да живеят творчески с литературните проблеми, да подхващат задачи от национално значение, да вървят в крак с изискванията на нашата съвременност. Извършвайки сериозна научно-изследователска работа в областта на литературната история, теория и критика, те дадоха своя принос на идеологическия фронт в борбата за изграждане на нова социалистическа култура.

В дните преди чествуването на 20-годишнината от деветосептемврийската народна победа институтският колектив организира усилията си за по-голяма активност в решението на ония неотложни задачи, които са поставени пред марксистическата литературна наука.

Елена Цветанова

¹ Виж Сборник славянска филология. Материали за Петия международен конгрес на славистите. Том II, IV и V; Известия на Института за литература, том XIV и XV, 1963; Славистичен сборник, том II. Литературознание и фолклор, 1958.

Адреси — на редакцията: сп. Литературна мисъл, бул. Витоша 39, София Ц, тел. 8-42-89
на администрацията: Изд. на Българската академия на науките, ул. Сердика 4, София
Абонаменти се внасят във всички пощенски станции или по ска № 96Т/115 БНБ —
Софийски градски клон
Годишен абонамент — 2,60 лева

Поръчка № 327
Тираж 4 500

Формат 71/100/16

Дадена за печат на 1. VII. 1964 г.
Печатни коли 12

SOMMAIRE

Stoïko Bojkov — De la hauteur du Vingtième anniversaire	3
Slavtcho Vassev — Décennies qui sont siècles	18

*

Colloque des belles-lettres: Andréï Gouliachki, Ghéorghî Markov, Miltcho Radev	29
---	----

Profils d'écrivains des vingt dernières années

Minko Nikolov — Pénio Pénev	37
Ghéorghî Markov — Pavel Matev	47
Yako Molkhov — Dimitar Dimov	55
Ephrème Karanfilov — Andréï Gouliachki	79
Lazar Tzvetkov — Kamen Kaltchev	91
Lioubène Ghéorghiev — Stéphane Ditchev	105
Vladimir Karakachev — Kamen Zidarov	118

*

Bogomil Nonev — Sur certains problèmes de la traduction littéraire	125
Vassil Stéfanov — Le conflit dans le drame contemporain	149

La littérature bulgare à l'étranger

Vésséline Traïkov — La littérature bulgare en URSS durant une période de vingt ans	163
Mikhaïl Popov — Les belles-lettres bulgares dans certains pays socialistes	170
Nicolaï Dontchev — La littérature bulgare dans les pays d'Europe Occiden- tale	174

REVUE

Eléna Tzvétanova — Les publications scientifiques des collaborateurs de l'Institut de littérature (1948—1964)	184
--	-----